

3. Tržište rada

Tokom prvog kvartala 2017. nastavljani su raniji trendovi na tržištu rada. Prema podacima iz ARS stopa aktivnosti iznosi 51,8%, što je 0,8 pp manje u odnosu na isti kvartal prethodne godine, dok stopa zaposlenosti iznosi 44,2% i veća je za 1,6 pp u odnosu na Q1 2016. Stopa nezaposlenosti je smanjena u odnosu na isti kvartal prethodne godine za čak 4,4 pp, i u Q1 2017. iznosi 14,6%. Smanjenje stope nezaposlenosti je posledica smanjenja broja nezaposlenih za 149 hiljada, ali i pada broja aktivnih lica za 68 hiljada. Negativni demografski trendovi i velika emigracija, značajno utiču na sve indikatore tržišta rada. Rast formalne zaposlenosti prema podacima ARS je 4,9% međugodišnje, dok je prema podacima CROSO 2%. Stopa neformalne zaposlenosti je dostigla najnižu vrednost u toku poslednje tri godine i iznosi od 19%. Nominalne neto zarade su porasle za 4,2%, dok su realne neto zarade porasle za 1,1%, međugodišnje. U odnosu na isti period prethodne godine realne neto zarade su porasle najviše u delatnosti poljoprivrede (5,7%), a značajan rast zarada su ostvarile i delatnosti informisanje i komunikacije i poslovanje nekretninama. Državna uprava, obrazovanje i zdravstvo beleže manji međugodišnji rast realnih neto zarada. Troškovi rada (u evrima) su porasli za 3,4% međugodišnje. U odnosu na Q1 2016, produktivnost je smanjena, a jedinični troškovi rada su povećani, za -0,9% i 2,1%, respektivno.

Zaposlenost i nezaposlenost

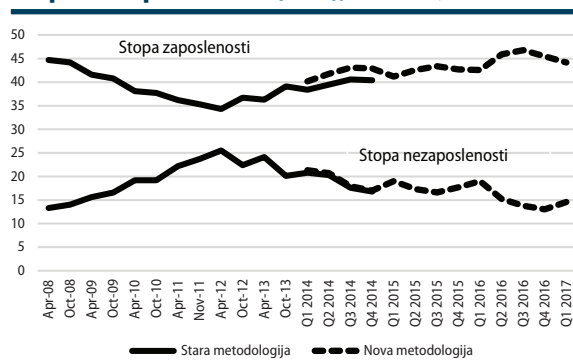
Stopa nezaposlenosti beleži značajan pad u odnosu na isti kvartal prethodne godine, stopa zaposlenosti beleži umeren rast ...

149 hiljada nezaposlenih manje u odnosu na Q1 2016.

Prema podacima ARS, trend kretanja osnovnih indikatora tržišta rada se nastavlja i u Q1 2017. Stopa aktivnosti je neznatno smanjena u odnosu na Q1 2016. za 0,8 pp i u prvom kvartalu 2017. iznosi 51,8%. Stopa zaposlenosti iznosi 44,2%, što je rast u odnosu na isti kvartal prethodne godine za 1,6 pp (Grafikon 3. 1).

Stopa nezaposlenosti iznosi 14,6% i manja je u odnosu na isti kvartal prethodne godine za 4,4 pp. Broj nezaposlenih iznosi 453 hiljade, što je čak 149 hiljada manje u odnosu na isti kvartal prethodne godine. U istom periodu se smanjio i broj aktivnih lica za 68 hiljada. Nastavlja se trend snažne neusaglašenosti između podataka ARS o kretanjima na tržištu rada i kretanja ostalih makroekonomskih i fiskalnih agregata. Tako npr. ukupna zaposlenost prema ARS u Q1 je za 3,2% veća nego u istom kvartalu prethodne godine, dok je BDP u istom periodu povećan za 1%. Neusklađeno kretanje zaposlenosti i privredne aktivnosti koje traje od 2012. godine ima za posledicu znatan pad produktivnosti i rast jediničnih troškova rada. Međutim, rast realnih zarada na liberalizovanom privatnom tržištu rada prilično ubedljivo demantuje podatke o padu produktivnosti, dok snažan rast izvoza tokom prethodnih godine osporava rast jediničnih troškova rada. Generalno dok u drugim zemljama regiona u postkriznom periodu postoji rast privrede bez rasta zaposlenosti, u Srbiji statistički podaci ukazuju na suprotnu tendenciju, snažan rast zaposlenosti uz skroman rast BDP-a.

Grafikon T3-1 Kretanje stope zaposlenosti i stope nezaposlenosti (15+), 2008-Q1 2017.

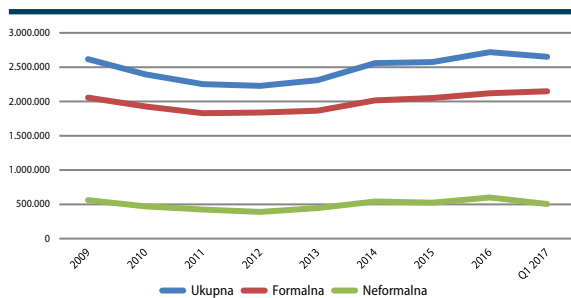
Napomena: Zbog promene metodologije, podaci za period pre i nakon 2014. godine nisu u potpunosti uporedivi.
Izvor: RZS, ARS

Formalna zaposlenost značajno raste dok neformalna opada...

Prema ARS u Q1 2017. ukupan broj zaposlenih je iznosio 2,652 miliona, što predstavlja međugodišnji rast od 3,2%. Formalna zaposlenost raste, dok neformalna zaposlenost opada, 4,9% i -3,4%, respektivno, međugodišnje. Stopa neformalne zaposlenosti je smanjena na 19%. Pad neformalne zaposlenosti je prvenstveno posledica sezonskog smanjenja obima posla u poljoprivrednoj delatnosti, gde je učešće neformalno zaposlenih najveće. Kretanje ukupne, formalne i neformalne zaposlenosti je prikazano na Grafikon 3. 2.

Formalna zaposlenost značajno raste dok neformalna opada...

Grafikon T3-2 Kretanje ukupne, formalne i neformalne zaposlenosti prema ARS, 2009-Q1 2017.

Napomena: Zbog promene metodologije, podaci za period pre i nakon 2014. godine nisu u potpunosti uporedivi.
Izvor: RZS, ARS

Podaci o kretanju formalne zaposlenosti u Q1 prema CROSO i ARS značajno se razlikuju. Prema podacima ARS formalna zaposlenost je povećana za čak 4,9%, dok prema CROSO rast iznosi 2%, međugodišnje. Očekuje se da razlika između podataka prikupljenih prema dve metodologije bude slučajna, što znači da je nekad veći rast po jednoj, a nekad po drugoj metodologiji. Međutim, na osnovu podataka prikazanih u Tabeli 3.1. uočava se da je ova razlika sistematska – u svim kvartalima prethodne godine i u prvom kvartalu ove godine rast zaposlenosti prema prema ARS je znatno veći od rasta prema CROSO.

Tabela T3-3 Međugodišnja promena broja zaposlenih i realne BDV prema sektorima delatnosti, 2016. i Q1 2017. u %

	Q1 2016	Q2 2016	Q3 2016	Q4 2016	Q1 2017
Zaposlenost ukupno CROSO	-0,3	1,2	1,3	2,1	2,0
Formalna zaposlenost ARS	1,9	2,7	3,8	5,2	4,9
Zaposlenost ukupno ARS	2,7	6,7	7,2	5,8	3,2
BDV ukupno	4,4	2,2	3,3	2,7	1,0
Zaposlenost poljoprivreda	-3,7	6,0	6,1	-3,4	-8,0
BDV poljoprivreda	7,7	4,6	11,8	8,1	-2,2
Zaposlenost industrija	4,2	7,8	7,9	7,6	9,3
BDV industrija	6,9	0,3	2,7	2,3	1,3
Zaposlenost gradjevinarstvo	-2,9	4,0	-2,1	-1,8	-12,6
BDV gradjevinarstvo	12,9	7,8	8,6	-0,6	-5,1
Zaposlenost usluge	4,7	6,8	8,2	9,1	5,7
BDV usluge	2,6	2,1	1,7	2,4	1,6

Napomena: Izvor za zaposlenost je ARS, osim za ukupnu zaposlenost koja je navedena i prema ARS i prema CROSO.
Izvor: RZS, ARS, CROSO i SNR.

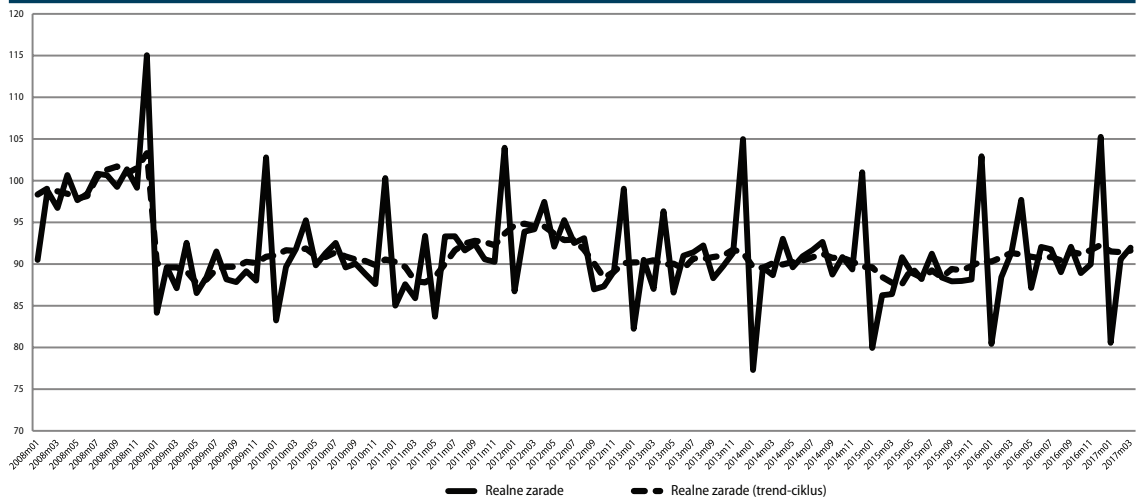
Stopa rasta ukupnog broja zaposlenih i broja zaposlenih u sektorima industrije i usluga prema ARS su veće nego realna stopa rasta BDV-a...

Tabela T3-1 pokazuje relativnu promenu broja zaposlenih i realne BDV u 2016. i Q1 2017. u odnosu na isti kvartal prethodne godine. Vidimo da ako izuzmemo prvi kvartal 2016, u posmatranom periodu stope rasta ukupnog broja zaposlenih su veće nego stope rasta realne BDV, što implicira pad produktivnosti. Slična kretanja su zabeležena i u sektoru industrije i usluga. U Q1 2016. u industriji je radilo 510 hiljada lica, dok je u istom kvartalu 2017. broj zaposlenih iznosio 557 hiljada, odnosno 47 hiljada više, što je rast od 9,3%. U isto vreme BDV industrije je porasla za 1,3%, što je čak 8 pp manje u odnosu na stopu rasta broja zaposlenih u istom periodu. S druge strane, podaci CROSO pokazuju značajno manji rast u industriji od 4,5%, ali takođe veći u odnosu na realnu stopu rasta BDV-a u industriji.

Zarade

Prosečne neto zarade su nominalno veće za 4,2%, realno za 1,1% u odnosu na Q1 2016.

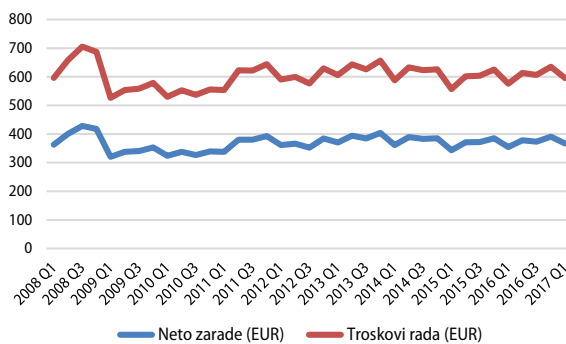
U Q1 2017. prosečne nominalne neto zarade su iznosile 45.437 RSD, odnosno 367 EUR. U odnosu na prvi kvartal 2016, prosečne neto zarade su porasle i nominalno i realno, za 4,2% i 1,1%, respektivno. Grafikon 3. 3 prikazuje kretanje baznog indeksa realnih prosečnih neto zarada od 2008. Generalno kretanja realnih zarada tokom prethodnih nekoliko godina, pokazuje stagnaciju, uz relativno snažne sezonske oscilacije, što je približno u skladu sa kretanjem privredne aktivnosti.

Grafikon T3-4 Indeksi realnih prosečnih neto zarada (2008=100)

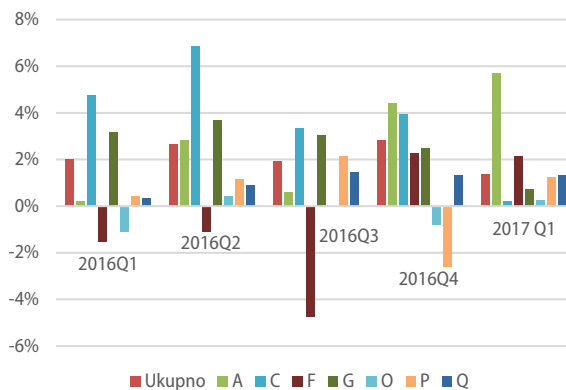
Izvor: Proračuna autora na podacima RZS-a

U evrima, prosečne neto zarade i troškovi rada su porasli za 3,4% međugodišnje

Sa stanovništva međunarodne konkurentnosti privrede Srbije važno je kretanje zarada i troškova

Grafikon T3-5 Kretanje prosečnih neto zarada i troškova rada u EUR, 2008-Q1 2017.

Izvor: Proračuna autora na podacima NBS-a.

Grafikon T3-6 Međugodišnje kretanje sezonskih realnih neto zarada 2016-Q1 2017.

Izvor: Proračun autora na podacima RZS-a

Legenda: A - Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo; C - Prerađivačka industrija; F - Građevinarstvo; G - Trgovina na veliko i trgovina na malo; popravka motornih vozila i motocikala; O - Državna uprava i odbrana; obavezno socijalno osiguranje; P - Obrazovanje; Q - Zdravstvena i socijalna zaštita

¹ Na osnovu podataka o registrovanoj zaposlenosti produktivnost u Q1 u odnosu na isti period prethodne godine je opala za 0,9%. Međutim, li ocenjujemo da je ovaj pad privremen i da je on posledica usporavanja BDP u prvom kvartalu. Na osnovu podataka o rastu ukupne zaposlenosti iz ARS, prema kojima imamo rezervu, produktivnost u prvom kvartalu je opala za čak 2%.

Značajniji međugodišnji rast sezonskih realnih neto zarada su ostvarile poljoprivreda, informisanje i komunikacije i poslovanje nekretninama...

Državna uprava, obrazovanje i zdravstvo beleže manji rast zarada

rada u evrima. Neto zarade u EUR i troškovi rada su porasli za 3,4% međugodišnje, što je nešto brže od rasta privredne aktivnosti. Brži rast zarada u evrima od rasta proizvodnje i produktivnosti¹ za sada je umeren i ne dovodi u pitanje konkurentsku poziciju Srbije. Međutim, ako bi se ovaj trend nastavio u narednom periodu to bi pogoršalo cenovnu konkurentnost privrede Srbije što bi uticalo na pogoršanje spoljnotrgovinskog bilansa.

Najveći međugodišnji rast sezonskih realnih neto zarada je zabeležen u sektoru poljoprivrede, čak 5,7%. Informisanje i komunikacije beleže rast od 3,5%, a sektor poslovanja nekretninama 3,1%. Grafikon 3. 5 prikazuje međugodišnje stope rasta sezonskih realnih neto zarada za pojedine sektore.

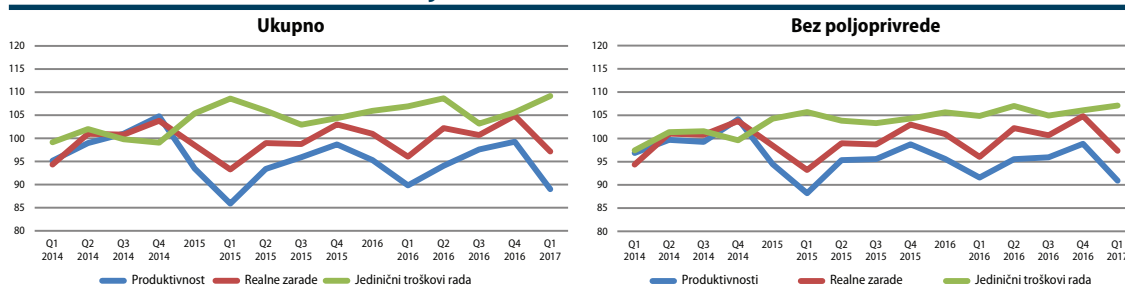
Vidimo da prerađivačka industrija beleži znatno manji rast u Q1 2017. u odnosu na stope rasta tokom 2016. Takođe vidimo da građevinarstvo nakon 3 uzastopna kvartala sa padom zarada, beleži rast u Q4 2016. i Q1 2017. Delatnosti koje su dominantno u državnom sektoru beleže skroman rast zarada, administracija 0,3%, dok obrazovanje i zdravstvo imaju rast od 1,3%, međugodišnje. Iako je delatnost administrativne i pomoćne uslužne delatnosti ostvarila rast sezonskih realnih neto zarada u Q1 2017. u odnosu na prosek 2016. od čak 4,3%, međugodišnji rast je 0%. Na prosek 2016. značajno je uti-

cao rast u prvom kvartalu 2016. u odnosu na isti prethodne godine od skoro 14%, iako je tokom ostalih kvartala 2016. zabeležen pad ili skroman međugodišnji rast.

Produktivnost rada

U prvom kvartalu 2017. trend kretanja produktivnosti rada i jediničnih troškova rada je isti kao u prethodnom periodu (Grafikon 3. 6). Prema podacima CROSO, broj zaposlenih u Q1 2017. je povećan za 2% u odnosu na isti kvartal prethodne godine. U istom periodu, realna BDV je porasla za 1,1%, što ima za posledicu pad produktivnosti rada od 0,9%. Nešto manji pad produktivnosti je zabeležen kada se isključi poljoprivreda, -0,7%. Realne neto zarade su porasle za 1,4%, stoga rast jediničnih troškova rada iznosi 2,1% u nepoljoprivrednim delatnostima. Podaci o ukupnoj zaposlenosti prema ARS ukazuju na još veći pad produktivnosti i rast jediničnih troškova rada, -2% i 5,7%, respektivno, u Q1 2017. u odnosu na isti kvartal prethodne godine. Ocenjujemo da je implicirani pad produktivnosti i rast jediničnih troškova rada prema podacima ARS fiktivan, odnosno da je posledica propusta u statistici tržišta rada.

Grafikon T3-7 Produktivnosti rada i jedinični troškovi rada, indeksi (2014=100), 2014-Q1 2017.

Izvor: Proračun autora na podacima RZS-a.

Napomena: Korišćeni su CROSO podaci o broju zaposlenih.

Prilog 1. Osnovni indikatori tržišta rada prema ARS i CROSO, 2014-Q1 2017.

	2014				2015					2016				2017		
	prosek	Q1	Q2	Q4	prosek	Q1	Q2	Q3	Q4	prosek	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	
Stopa aktivnosti (%)	51,9	51,0	52,6	52,5	51,6	51,6	50,8	51,5	52,0	51,9	53,3	52,6	54,1	54,3	52,3	51,8
Stopa zaposlenosti (%)	42,0	40,2	41,8	43,1	42,9	42,5	41,2	42,6	43,4	42,7	45,2	42,6	45,9	46,8	45,5	44,2
Stopa nezaposlenosti (%)	19,2	21,3	20,7	17,9	17,7	19,0	17,3	16,6	17,7	15,3	19,0	15,2	13,8	13,0	14,6	14,6
Stopa neformalne zaposlenosti (%)		19,7	20,4	22,8	21,8	20,4	19,7	21,5	20,4	22,5	20,3	22,7	24,1	20,9	19,0	
Broj zaposlenih u 000, (ARS)	2.559,40	2.454	2.548	2.627	2.609	2.574	2.504	2.588	2.624	2.581	2.719	2.571	2.762	2.814	2.731	2.652
Indeks zaposlenosti (2014=100), (ARS)		95,9	99,6	102,6	101,9	100,6	97,8	101,1	102,5	100,8	106,3	100,4	107,9	109,9	106,7	103,6
Broj formalno zaposlenih u 000, (ARS)	2.016,90	1.969	2.030	2.028	2.041	2.050	2.011	2.078	2.059	2.054	2.137	2.049	2.135	2.137	2.161	2.148
Indeks formalno zaposlenih (2014=100), (ARS)		97,6	100,6	100,5	101,2	101,7	99,7	103,0	102,1	101,8	105,9	101,6	105,9	105,9	107,1	106,5
Broj zaposlenih u 000, (CROSO)	1.845,49	1.836	1.845	1.850	1.851	1.989	1.983	1.985	1.998	1.989	2.008	1.978	2.008	2.023	2.030	2.018

Napomena: Registrovana zaposlenost u 2017. ne obuhvata podatak za mart, jer nije raspoloživ.

Izvor: RZS

Prilog 2. Realne neto zarade i produktivnost rada, 2014-Q1 2017.

	2014				2015				2016				2017		
	Q1	Q2	Q3	Q4	prosek	Q1	Q2	Q3	Q4	prosek	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1
Prosečne realne neto zarade, indeks (2014=100)	94,3	101,0	100,8	103,8	98,5	93,3	99,0	98,8	103,0	101,0	96,1	102,2	100,7	104,9	97,2
Prosečne neto zarade ukupno (€)	361	389	383	386	368	343	371	372	386	374	355	378	373	391	367
Prosečne neto zarade industrija (€)	359	382	378	378	374	351	376	379	389	385	369	391	382	399	376
Prosečne bruto zarade ukupno (€)	498	537	529	531	506	473	510	512	531	515	489	520	515	538	505
Prosečne bruto zarade industrija (€)	494	528	523	521	515	483	518	523	536	532	508	539	528	551	519
Produktivnost (bez poljoprivrede) (2014=100)	96,9	99,7	99,3	104,2	94,5	88,2	95,3	95,6	98,7	95,6	91,6	95,5	96,0	98,7	90,9
Produktivnost ukupno (2014=100)	95,2	99,0	101,0	104,8	93,5	85,9	93,4	95,9	98,7	95,3	89,8	94,1	97,6	99,2	89,0

Napomena: Industrija obuhvata delatnosti B, C i D, ponderisani prosek zarada. Kurs dinara prema evru, prosek perioda (NBS). Produktivnost rada je računata na osnovu podataka o registrovanoj zaposlenosti.

Izvor: RZS i NBS